

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél lapon.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

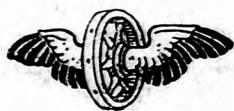
Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2	20	szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12	10	szv.	Budapest k. p. u.
1706	2	44	"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12	15	"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4	33	vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12	20	gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5	09	mtv.	Püspökladány	4710	12	26	szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5	10	szv.	Szatmárnémeti	4716	2	20	mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5	15	"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3	11	tvssz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5	30	mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3	45	"	Püspökladány
4408	8	09	"	Hajdunánás	1708	3	56	szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8	51	szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4	28	"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8	57	gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4	36	"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9	41	vv.	Derecske, Nagyléta—Vértés	1701	4	42	gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10	00	tvssz	Királyháza	4514	4	51	vv.	Derecske, Nagyléta—Vértés
4204	11	33	szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	2	58	"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11	28	vszsz	Püspökladány	1704	6	57	gyv.	Szatmár-Németi
4414	11	11	mtv.	Hajduböszörmény	4410	7	00	mtv.	Hajdunánás
					4708	7	06	szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9	00	"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10	38	mtx.	Nyiregyháza
					1707	10	40	szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10	53	"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1	29	szv.	Máramarossziget	1702	12	08	gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2	18	"	Budapest k. p. u.	4413	2	00	mtv.	Hajduböszörmény
1720	5	03	"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2	51	tvssz	Püspökladány
4713	6	35	mtv.	Nyiregyháza	4513	3	05	vv.	Nagyléta—Vértés, Derecske
1711	6	48	szv.	Királyháza	4705	3	24	szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7	14	"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3	36	"	Budapest k. p. u.
4511	7	20	vv.	Nagyléta—Vértés, Derecske	4403	3	40	mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7	46	tvssz	Püspökladány	1701	4	22	gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7	54	vv.	Tiszafüred	4213	5	31	vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8	04	szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6	30	szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8	46	gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6	33	mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9	36	mtv.	Püspökladány	1709	6	43	szv.	Szatmár-Németi
4407	11	26	"	Hajdunánás	1704	6	49	gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11	22	szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8	46	szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11	40	"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9	25	vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9	46	szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10	12	"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10	13	mtv.	Hajdunánás
					4203	10	07	szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10	26	"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Télen is.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelenik hetenként egyszer szombaton. másfél lapon.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Nincsen kongrua.

Gróf Apponyi Albert, aki ötszázezer koronát utalványozott kölcsönképen törvénytelenül valami Notredame de Sion nevű kóbor-apáca rendnek, alkotmányos aggodalmi miatt az ex-lex-ben nem utalványozta ki a papi kongruát és ezzel a legnagyobb zavarba hozta a mi szegény lelkészeinket is. Nem akartunk hinni ennek a szállongó híresztelésnek, amíg dr. Baksa Lajos konventi előadó táviratából meg nem győződünk róla, hogy az igen is való és ami nem történt meg a nemzeti ellentállás ideje alatt, megtörténik az most a nagy nemzeti kormány idejében. Hogyan? Képviselők, állami hivatalnokok, tanárok, mindenki, akinek az állami segélyhez és ellátáshoz igénye van, megkapta járandóságát. Csak a lelkészek nem. Mi akar ez lenni? Örült-ség-e ez vagy rendszer? Akár mi, ellenébe kell állani és ki kell parirozni. Elsőben felelősségre kell vonni a mi embereink közül azokat, akik gróf Apponyit támogatták és ha hibások, megtorlást is kell gyakorolni.

De ez nem elég. Segíteni kell a bajon, mert minden kongruás lelkész joggal számitásba vehette, hogy az állam által felvállalt fizetéskiegészítéshez hiánytalanul hozzá fog jutni. Ebben a reményben halasztotta el eddig fizetni valóját és ezzel biztatta meg hitelezőit, akik most mindenfelől megrohanják. A konventet azért sürgősen össze kell hívni és még előbb, ott ahol szükséges a vezetőknek erélyes lépéseket kell tenni és közbe kell magokat vetni. És még ez sem elég. Addig is, míg az állam részéről intézkedés történhetnék, az egyetemes egyház rendelkezése alatt álló alapokból fel kell venni az esedékes kongruának megfelelő összeget és ki kell azt mindenkinek utalványozni.

Tisztelettel és sürgősen felhívjuk az intézkedésre azokat, akiket illet, első sorban a konvent világi elnökét báró Bánffy Dezsőt, főgondnokainkat, püspökeinket.

A nagy veszedelem idején a municipiumok gondoskodtak a tisztviselők fizetéséről. Gondoskodni kell nekünk is. Az, hogy ilyen hitvány kormányzókhoz és képmutató alkotmányos farizeusokhoz jutott az ország, akik ex-lex-be hajtották és most nyomorgatják, gonosz dolog. Baj az is, hogy szegény papjainknak azt kell tudtul adni, hogy nicsen kongrua. De mégis az lenne a legnagyobb baj, ha ilyen nagy veszedelem közepette nem találánk meg a lelkünket s ha azt kellene tapasztalunk, hogy a nincs itt már sem ország, sem egyetemes egyház.

Debreceni egyetem.

Az egyházon a sor.*

A debreceni egyetemet minél hamarabb meg kell csinálni. Hitem szerint leghelyesebben a jól berendezett és nagy hírű debreceni gazd. akadémiával kapcsolatban. Erre hívom fel ismételtén az egyetemi nagy bizottság figyelmét, Debrecen város polgárságát, a vidéket, az Orsz. Gazd. Egyesület vezetőit, szülőket, tudós tanárokat és magát a tanuló ifjúságot is.

Mert az ifjúság is kimutathatná egy kicsit az eszméért lelkesedését. Mert míg a küzdő városokban élénken dolgoznak, adományokat adnak írásokat írnak s az akadémiai ifjak látásokat látnak, nálunk az eddigi — bár nem csekély, de a mai bevégtelenségében nem sok — eredménnyel mindenki megelégtültnek láttatik. Azonban ezek közül a tényezők közül kihagytam egyet, a debreceni főiskola eddigi legjobb barátját, leghatalmasabb támogatóját, az egyházat.

Hogy miért hagytam ki?

Mert a debreceni teljes egyetem reményét elsöpörheti, hosszú időkre megakaszthatja a kormányok hiányzó jóakarata, meglevő vonakodása. — De a debreceni egyetemi rangra emelkedett főiskolának meg kell valósulnia, a debreceni csonka egyetemnek, a református egyetemnek rövidesen állnia kell. Ehhez azután nyugodtan várhatjuk az állami segítséget. És ezt az egyetemi rangra emelt főiskolát minél erősebbé kell tennünk, mert *minél többet adunk anyagiakban, annál többet kérhetünk, követelhetünk jogokban.*

De hisz ez az egyetemi rangra emelt főiskola meg van — mondhatná akárki — mert az itteni bölcsészeti kar kallgató vizsgázati joggal bírnak. Laikus beszéd. Még egy tanszék okvetlen hiányzik ehhez a joghoz, e tanszék nélkül csak papiroson van a jog, a gyakorlati életben nem valósítható meg. A tanárképesítő vizsgálat letehetése ugyanis egy modern nyelv és a magyar művelődés történet hallgatásához van kötve. Magyar történelmi és művelődéstörténeti tanszék itt még nincs. Tehát ha mehetnének is vizsgázni a bölcsészeti kar hallgatói, végleges vizsgálatot nem tehetnek, mert előbb más egyetemen kel-

lene két félévig a művelődés történelmet hallgatniok.

A német tanszéket megalapította az egyházkerület. A magyar történeti tanszék felállítása az egyházra vár. — A presbyterium kötelessége. Kötelessége mondom, mert 1906. március 25-én, 307. sz. végzésében a következő határozatot hozta:

Bár eleget tett egyházunk az adományok gyűjtésével az 1892-iki 284. sz. végzésben tett ígéretének, mindamelllett, a főiskola filozófiai fakultással és tanárképzővel egyetemi rangra leendő fejlesztésére a *tanárképesítésnek az állami törvények keretén belől leendő megszerzésével* s egyházunknak a főiskola irányában eddig biztosított jogainak fentartásával *azon iskolai évtől kezdve*, mikor a tervbe vett *fakultás és tanárképző egyetemi* színvonalon létesítetik, vagy a 100,000 korona alaptőkét belizeti, vagy ennek 5 százalék kamatját állandóan biztosítja.

Ezt a határozatot az egyházközség is elfogadta.

Már pedig a filozófiai fakultás és tanárképző *egyetemi színvonalon* létesült, mert az itt, a debreceni főiskolán eltöltött szemeszterek az egyetemi féléveknek megfelelnek; *a tanárképesítés az állami törvények keretén belől* megszerezve, hisz az itteni hallgatók vizsgálatot tehetnek bármelyik tanárvizsgáló bizottság előtt, ép úgy, mint jogászaink vizsgálatot tehetnek akármely ügyvédi vizsgáló bizottság előtt.

Minthogy az egyetemen az iskolai év, *félév*; az egyház kötelessége, hogy ígéretét beváltsa és pedig már 1910. február elsejével. Mert az ezen nappal megkezdődő egyetemi iskolai évben már tanárjelölteink tanárképesítő vizsgálatra jelentkezhetnek és jelentkeznek. Szerintem azonban az egyház ezzel még csak fél munkát teljesített.

Az az egyház, aki évszázadokon keresztül állandó támogatója volt a főiskolának, aki közelebb is a jogi második tanszék, a theologiai ötödik tanszék felállításánál, a gimnázium 8 osztályra emelésével oly fényes tanujelét adta áldozatra készségének, az az egyház nem tehet ily ajánlatot, hogy 5000 koronát adok egy tanszék felállításához, a többit szedjétek össze máshonnan, ahonnan tudjátok. Egy teljes és az egyetem életéhez a legfontosabb tanszék teljes fentartását kell az egyháznak magára vállalnia. Hisz az első években, ha rendkívüli tanár választatnak, az összeg csak 4800 korona s később hosszú évek multán rug fel ez az összeg egykét ezer koronával. Erre alapul és fedezetül szolgálhat, a jelentősen felemelt egyházi adó, amely akkorára már rendbe jön és amelynek

* Megemlékeztünk már arról a mozgalomról, mely a Debreceni egyetemet a gazdasági akadémiával kapcsolatban óhajtja megvalósítani. Ez érdeklődésben különösen dr. Matolcsy László ref. felső leányiskolai tanár buzgólkodik, ki már többeket megnyert az eszmének, elsősorban a helybeli szerkesztőket és ami legfőbb az érdekelt tanárokat s azok élén dr. Kerepely gazd. tanintézeti igazgatót is. Nekünk is lesz szavunk a dologhoz. Addig is melegen üdvözljük a debreceni egyetem régi híveit és új bajnokait s azok között dr. Matolcsy Lászlót. Szerk.

ily nagyarányu felemelése is inkább megindokolható e nagy kulturális és egyházi áldozattal.

A presbiteriumnak tehát rövidesen nyilatkoznia kell e kérdésben. És én e nyilatkozattól nem félek azért, mert a presbiterium tagjai között nagy számmal ülnek a derék, a lelkesültni tudó Szabó József, a híres civis főszámvevő utódai. Szabó József és barátai voltak azok, akik a nyolcvanas évek elején a városnál indítványt tettek két millió forint megadása iránt a felállítandó egyetem céljaira. És nem a civiseken mulott, hogy ez az indítvány keresztül nem mehetett, a bizottsági tagok másik része ellenezte azt. Mert a polgárság nagyon is jól tudta már akkor is, mit jelent ez: egyetemi város. Mit jelent az a sok diák a maga anyagi forgalmával, élénk szellemi életével; s nagyon jól tudta, mily erkölcsi erő az, ha fiainak itthon, a családi tűzhely mellett adhat egyetemi műveltséget. Nemcsak a szász, az oláh, a tót tudja ennek a körülménynek nagy horderejét, hanem a debreceni polgárság is átérzi azt. És a presbiteriumi gyűlésen is csak jóleső örömmel fogja látni, hogy az ugynevezett intelligencia is, 25 év küzdelme után eljutott oda, hol Szabó József és társai már régen állottak.

A presbiterium végzése nem lehet kétséges. Mert az egyház vezetői is át vannak hatva annak a lelkes szeretetnek érzésével, amellyel nagy elődeik a főiskola iránt viseltettek, a polgárság kitart régi meggyőződése mellett, az értelmiség is odaáll e meggyőződés mellé s így egyesült lelkesedéssel megteheti, megvalósíthatja az egyház azt, hogy a tanárképzés gyakorlatilag is megvalósuljon. Az állam megadta erre a jogot, rajtunk áll s most a presbiteriumon, hogy e joggyakorlásának alapfeltételei is megvalósíttassanak.

Dr. Matolcsy László.

Jánusz.

Jánusz hatalmas és nagy férfiú volt a pogány mifológiában a mult könyvének őrizője és a jövő terveinek tudója. Mégis oda állították a mesgyére, hogy a termésre is vigyázzon. Nekünk is hatalmas nagy terveink vannak s most első sorban mégis a lisztes bődönnel és az olajos korsóval kell foglalkoznunk. Mert mindezek szükön és fogyóban vannak házainknál.

A tél és a nyomor mindig együtt járnak. Mezőgazdasági államban télen van legszükebben a pénz. Mind az, amit termelt az áldott föld, nem növekszik többé, hanem csak fogy. És pedig mint minden kész: rohamosan fogy. Nem csuda azért, ha minden felől elégedetlenség és aggodalom szava hallik. Különösen a falusi papilakok fedelei alól. Soha nem hallottam annyi panaszt és sohajt. Milyen másképen volt még nem ré-

gen is. Akkor midőn még sem kongrua, sem domesztika, sem segélyek nem voltak. De amikor maga az élet is egészen más volt. Az életre szükséges javakban gazdagabb, az étellel járó költséges vágyakban pedig szegényebb.

Azok elmúltak, mi pedig megváltoztunk. Egyiket sem lehet visszaszórni többé. Még az egyedül idvezítő, örök mozdulatlansággal kérkedő kath. egyház nagyobb tehetségei is érzik a fejlődés következményeit. Mi meg tudjuk is; de azzal is tisztában vagyunk, hogy ebben a fejlettebb világban, mi most sokkal rosszabb helyzetben tartunk, mint voltunk ezelettől 20—25 esztendővel. Dacára a kongruának és dacára az adócsökkentési segélynek. Dacára az egyháznak és világnak, mint az az egyszeri kurátor mondaná. Különösen nehéz helyzetünk a konvent firmája alatt működő végrehajtó bizottság irgalmatlanságai miatt; azután az idő is ellenünk van.

Két éve már, hogy rosszul termelt és ha jobban termelt volna is, a pénz értéke oly rohamosan leszállott és vásárlási képessége annyira meghanyatlott, hogy az a készpénz-fizetés, melyre törekedtünk s amelyet az új adókulcs miatt el kellett fogadnunk 25—30%-kal kisebb értékű jövedelmet ad, mint amilyen a régi volt. Az adócsökkentési segély igazán a Pandora szelencéje volt s csak az a szerencse, hogy ott lappang fenekén a remény, mely azzal biztat, hogy meglehet még tőle szabadulni s ha ez nem sikerülne, lehet még a veszedelmen segíteni. Ha lehet pedig, akkor segíteni kell rajta, míg nem késő. Ahol a behivatalnok díjlevele terményfizetésről szól, ragaszkodni kell a terményekhez, de azért a hiveket se kell megrontani. Fel kell venni a költségvetésbe, mivel tartozik a behivatalnokoknak a gyülekezeti kárta szerint; mi a terményeknek ott a helyszínén a beszerzési értéke. Azután ki kell vetni a személy adót, a 10% pótdót és kérni kell a különbözetet a jobban értesített konventtől; vagy ha ettől nem kaphatjuk: a másik konventtől, melyet helyébe kell állítani. Alkotmányos államban még erre is szabad gondolni, ha másképen nem segíthetünk magunkon. Akár így, akár úgy, tenni kell valamit. Az adócsökkentési segély nem ok arra, hogy a lelkész jogos illetményeitől megfosztassék és elképzelhető az is, hogy mind a hivek terhe kevesbedjék, mind a lelkészek fizetésekhez könnyebben hozzájussanak. Azért a végrehajtó bizottság ne kimélje az államot, hanem adja meg mindenkinek, ami illeti és ha az adócsökkentésre adott pénz kevés; kérjen és szerezen többet. Van ott, ahol két kézzel szórják minden törvényes jog alap nélkül. S kell lenni ott a mi számunkra, akiknek ehez a segélyhez Isten és emberek előtt és az ország törvényei szerint jogunk van.

Felintézkedésekkel nem érünk el semmit. Az aránylagos leszállítás meg tiszta lehetetlenség. A termények egyoldalú, habár ideglenes (a mostan hivatalban lévő lelkészek részére) forszírozása sem megoldás. Így tíz év múlva nem lesz elég papunk, nem lesz aki helyünkbe lépjen.

A szatmári egyházmegye egyelőre fentartotta a termény adózást, de ez a rendszer más nemű nyomoruságra vezet, a hivekkel való békétlenségekre és a hivek megterhelésére. Nekünk ettől a veszedelemtől is óvakodni kell.

A baj az, hogy minden egyház magára van hagyatva és elszigetelten küzd. Most lett volna ideje egy közös adópénztár felállításának. Ez lett volna igazán az erő és szabadulás, de a mi vezérebereink azt szokták erre mondani, hogy a gyülekezetek autonómiája miatt

ez nem lehetséges. Az azonban, hogy megye, kerület, konvent ez az autonómiát is elnyelje, az már lehetséges. Azt kell hát tenni, ami a közjólétre jobb és ez a közpénztár megteremtése. Mindenki fizesse az adóját akár személyi, akár vagyonaránylagos az egyetemes református egyház pénztárába, viszont pedig ez a pénztár fizessen minden közhivatalnokot. Erre kell törekedni s mindjárt nem lesz annyi veszedelem, egyenlőtlenség és hiány. Addig is pedig, míg ez lehetségessé válna, megyeszerte egyöntetűen kell az új rendszert előkészíteni és az adócsökkentési segínyt együttesen kérni és felhasználni. Így talán még megmaradhatunk addig a megígért nagy rendezésig, s melyről oly sokszor esik szó és a mi még mindig késik.

Ezt a nagy rendezést erősebben kelle sürgetni a hivatalosoknak. Nem lehet megelégedni azzal, hogy „voltunk“, „irtunk“. Ujra menni és újra irni kell. Istenkedni, fenyegetőzni, könyörögni, csak soha meg nem szünni. Tanulni kell a munkásoktól, a kik az egyenlő, általános, titkos, községenkénti választói jogot unos-untalan kérdezik, de ezáltal az eszmét is életben tartják és felszinen is tartják. Jól érzem én, hogy a mi szánkban ezek a fizetés javítási kívánságok nem jól hangzanak. Van abban sok megszivlelni való, a mit erről a dologról többen irtak. De nincs más módja megeléguülni, mint jólakni. Nem kell hát nekünk sem sajnálni a fáradságot. A dolog természete szerint azonban a testületeknek és a vezetőknek kell elsősorban sorompóba lépniök és nekik maguknak is minden lehető megtenni arra a végre, hogy a belhivatalnokok tisztességes kenyérhez jussanak. Ez a kenyér és jövedelem most a nyug és gyámintézeti kötelezettségek miatt is szükösebb.

Sokszor volt szó erről az intézményről. Elmondott, hogy ez üzletnek is elég jó, már tudniillik annak, a ki a nyugdíjjogosultságot eléri és a ki valósággal nyugdíjba is megy. 33%-kal megvenni 100%-hoz való jogot bizonyos idő elérés esetén, ez a nyugdíj, ez az igérvény. Igérvényt venni azonban csak annak való, a kinek több a jövedelme, mint a szükséglete. Nekünk pedig elsőben több kenyér kellett volna s azután a szebb jövedő.

Jobb lett volna tehát a csekélyebb igényű tervezeteknél megmaradni és a régi gyámintézetek vagyonát is számításba venni. Félő, hogy ez a jelentékeny vagyon lassan-lassan mind szétporlik és feldarabolódik. Ha lehetne segíteni a dolgon, nagyon helyes és Istennek tetsző szolgálat volna. Nem elég mindent a hivatalos nyug és gyámintézettől várni. Mert most csak attól várjuk. Még azt is, hogy a belhivatalnoki fizetéseket az egészítse ki. De hátha ez a nagy áldozatokkal létesített alap nem bírja meg a rá nehezédő terheket? Nem bírja meg p. u. ha a nyugdíjjogosultak tényleg nyugdíjba mennek. Mert 10 év alatt az is bekövetkezhetik. A hogy a felvételek történtek, ma a tagok fele már 30 évi nyugdíjjogosultsággal bír. Vajjon elszámoltak-e ezzel a lehetőséggel a konventen?

Azonban nem erről akartam szólni, hanem arról, hogy a közegyház tartozik nekünk azzal is, hogy a gyámintézet útján vagy anélkül, fiaink és leányaink taníttatását lehetővé tegye. Itt van a legnagyobb baj, ezért szükös a belhivatalnoki fizetés. Itt kell tehát leghamarabb segíteni.

A lelkész egyesület internátusainak felállításához a közegyháznak is hozzá kell járulnia. A lelkészekért is, a közérdekben is. A kimutatások arról szólnak,

hogy kivéve a jogi szakot, a többi pályákon mind kevesebb a ref. tanulók száma, mint a népességi átlag. A tanulást és a taníttatást megkönnyebbitő ilyen intézetekre tehát a közegyház szempontjából is szükség van. Különösen a reális pályákon, orvosi, mérnöki, szakon kevés a prot. elem.

Ha arról van szó, hogy az utánunk következő nemzedék képzetesebb, tanultabb, okosabb és jobb legyen mint mi, ha a jövedő biztosítását kérjük, még azok is velünk lesznek, a kiket most az örökös fizetésjavítás kérdése hidegen hagy, sőt épen idegesekké tesz.

De velünk lesznek akkor is, ha ezt a jobblétet *önerőnk*ből akarjuk kiküzdeni. Erre nézve elsőben egy lelkészi fogyasztási szövetkezetet kellene csinálni és azután egy pénztézetet, mely a mi háztartásunkban is nélkülözhetetlenné lett hitelszükségletet kielégítené. Az első csak magunk csinálhatjuk meg, a már bevált fogyasztási szövetkezetek mintájára. Ha csak főbb szükségleteinket szerezzük együtt és rendeljük tömegesen, akkor is legalább 20%-ot már megtakaríthatunk. Elég erre cukor, kávé, tea, rizs, finom liszt, dara, petroleum, gyárilag készíthető ruha (ing, gallér stb.) szükségleteinket összeírni és együttesen beszerezni s e végre egy lelkészi fogyasztó szövetkezetet alakítani. Az egyházi pénztézetet azonban mégis csak a hivatalos egyházzal való szövetkezés útján kellene megcsinálni. Erre a pénzkezelő gépezetre a hivatalos egyháznak is nagy szüksége volna. Ő maga is tőkepénzes és sok pénzt kezel. Most e pénzek mind másnak kamatoznak. Hát még a kezelés gondja! A mi közigazgatási pénztáraink nincsenek erre berendezkedve. Sok a panasz ellenök, pedig tisztviselőink mind jeles erők és elvannak halmozva a dologgal. Mily más lenne ez a kezelés ha egyházi bank bonyolítaná le a fizetéseket. Egy központi Budapesten és 5 a kerületek központjain és továbbiak a megyékben, sőt ha kell a községekben is.

Ha meggondoljuk, hogy most is csak kezelünk pénzt s hogy a presbiteriumoknak egyéb gondok mellett, ma éppen ez a pénzkezelés a fő teendője, talán nem is fog olyan furesának és lehetetlennek feltűnni, hogy az egyetemes egyház egyenesen erre rendelt apparátust szervezen. A hivatalos intézmény tenné lehetővé az előlegek és kölcsönök folyósítását is. Tisztviselő kölcsönöket mi most nem kaphatunk. A bankszerű kezeléssel azonban mindenek lehetségesee volnának. Még a *biztosítási* ügynek a saját kezelésb vétele is. Ma ennek a jövedelme is szét foszlik. Ezért kell ennél az intézménynél a közegyházra gondolnunk.

De ha nem tudjuk a hivatalosok közreműködését megnyerni? Ha irántunk továbbra is szükkeblük és a Földhitelintézet iránt pedig liberalisok lesznek? Akkor ismét egy nagy restaurációra és a hivatalos egyház meghódítására kell gondolnunk és legrosszabb esetben a pénztézetet is magunknak kell megcsinálni. A fogyasztási szövetkezet dolgait is ismerik lelkész társaink a hitelszövetkezetek kezelését és titkait is. Vannak hát szakértőink, lesznek a kik mind a két intézmény tervét elkészíthetik. A többi tőlünk függ egyedül. Csak nem kell a sült galambot a szánkba várni. Lám Jánusz és társai bár elől is szemök volt és hátra is néztek, alapjában mégis csak ott egy helyben maradtak. Akár csak a Petőfi Útkaparója melletti szent szobor, melynek valaki

Egy kopott tarizsnyát akasztott nyakába,
Mintha mondta volna, menj isten hírével,
Mit állsz itt hiába?

Ne így legyen velünk. Mi ne csak ábrándozunk, ne csak terveket kovácsoljunk, hanem merjünk kezdeni is. Istennel mindenek tehetségesek és mi éppen az Ő házában és az Ő szolgálatában forgolódunk.

dr. Ferenczy Gyula.

Kultuszreform.

(Folytatás.)

Midőn a művészeteket és a református kultuszt illetőleg az ujonnan felmerült momentumokat összeszedgetem, bővebben kell foglalkoznom a *Réz László* ismeretes munkájával. Ennek a dolgozatnak ismertetését legbővebben hozta a „Debr. Prot. Lap”. Az ismertetésben közölve volt a tartalomjegyzék is. A fődolog azonban, amiért az egész munka íródott a konkluzió, melyet én következőleg foglalok össze:

„A református vallás kultusza valóban revizióra sőt egyenesen reformálásra vár, hogy méltó helyet biztosítson a művészeteknek, az aesthetikai szépnek s amint Réz bátran kimondja: még a festészetnek és a szobrászatnak is. Liturgiája is változatosabb, drámaibb legyen.” Érdekes kijelentések, de indokolásuk is figyelemre méltó. A Réz eszmemenete körül-belől a következő:

„A vallás lényege, tartalma a belső, ámde a tartalom kifejezés nélkül el sem képzelhető. E héj nélkül elveszett volna a mag. Minden szellemi vallás arra törekedett és törekszik, hogy kifejezési alakja a köznapin célszerűn, hasznosan felül emelkedve, a legmagasabb eszmének megfelelően s ez nem lehet más, mint a műszép. Itt részletesen kitér a vallás és művészet kölcsönhatására, eredetére, lényegére és céljaira. A mi tárgyunkhoz szorosan véve csak az utóbbi tartozik, tehát a cél.

„A művészet célja oly eszméknek érzékelhető, szép alakban való létet adni, melyek az emberi szellemnek értelmi, érzelmi és akarati szükségleteit kielégítik. A művészet ugyanazt éri el, amit a vallás: magas eszméket, érzelmeket kelt és jó elhatározásra is bír. Vallás és művészet között a legvilágosabb kölcsönhatás mutatható ki. Réz ezt általános, élettani, lélektani és sociologiai szempontból tárgyalja. Általános tétel az, hogy a magasabb művészetek fejlődést, erősebb lendületet mindig a vallástól nyertek. A vallás pedig méltó és hatásos kifejezési alakjait mindig a művészetektől kölcsönözte. Ez alapon megállapítható, hogy a művészet, az aesthetikai alakítás vagy alkotás, a műemkek a lélek érdekeit tisztábban, átlátszóbban adják vissza, mint ez a művésziellen valóságban lehet.

A vallás és művészetek közötti viszony fiziológiai tekintetből abban nyilvánul, hogy a művészet összekötő érzékiség és a tiszta gondolat, a természet végessége és a gondolat végtelensége között. P. l. a látás, hallás először is idegizgalmat, az pedig érzelmeket, gondolatokat és elhatározást szül.

Alig lehet elképzelni vallást érzéki ráhatás s mi ezzel egyet jelent, a művészetek segítségével nélkül. De a hallás, a hang, a látás, még az izlés is, (urvacsora) nem ex opere operato hatnak s nem csak észszerű hatásokat keltenek. Az érzéki hatásnak eredménye nem érzéki érzelem csupán, hanem annál több, magasabb: rokon az ideális érzelmekkel, intellektuálisokkal és erkölcsiekkel s ez a művészet lélektani hatásának a titka.

A művészi szépnek mindig nagy hatása volt az emberi lélekre: a harci zene, Rákóczy induló (a zászló s más jelvények) stb. stb. a valláson kívüli területeken; az ének, orgona, Dávid zenéje (Saul gonosz lelke ellen, stb. stb. a vallás körében.

„A roszt legyőzésére nem elég az ész erejét növelnünk, hanem az alacsony kvalitásnak durva kedélyét is nemesítenünk kell. Vallás-erkölcsi kedélyek, melyek aesthetikai műveltségnek hijjával vannak, az ész szab törvényeket. Az aesthetikailag finomult kedélyekben egy hatósággal több van“ (Schiller.)

Eddig ez mind szépen hangzik s még a negyedik pont a *művészetek tömeghatása is* (a vallás és művészetek közti viszony szociológiai tekintetben) jól van beállítva. A kifejtése azonban e fontos tételnek meglehetősen hiányos és homályos. Sokkal hosszabb a munka harmadik főrésze, mely a művészetek történetéről és szerepéről szól, a vallásban; hosszabb, de nem kevésbé konfuzusabb. Itt e részben lett volna helyén az eddig elvi, igaznak megállapított tételeket alkalmazni és azokat ilyenekül felismerni még akkor is, ha más vallások kultuszáról van szó. A ledorongolás nem megértés és az ellenfél igazságának a felismerése vagy még helyesebben, annak a megállapítása, amiben nekik is igazságok van, nem ronthatja le az egyetemes nagy igazságnak és a mi igazságunknak az érvényét. Ellenkezőleg csak megerősíti. Réz L. a katolikus egyház kultuszával van így, elfogult. De nehéz dió is ám ez a dolog és könnyen betörhetik az ember feje miatta. Én azonban mégis megkockáztatom a dolog vitába hozását és előadom nyílt kálvinista módon, hogy mit értek alatta.

A vallás és művészetek közötti viszonynak szociológiai szempontból való kifejtése R. L. művében hiányos és homályos. Később kifejtjük ezt is, hogy miért?

Ő így határozza meg:

Az ember a világot vagy megismeri, (logikai) vagy élvezi (aesthetikai) vagy hatást gyakorol reá tevékenységével. A socialis ember e hármass helyzetét a világgal szemben a vallás van hivatva szabályozni. Ám a vallás kívülről jövő ráhatás nélkül nem végezheti el e feladatát. A vallás munkájának eredményére befolyással van, hogy külső megnyilvánulásának van-e aesthetikai hatása.

Ami a művészeteknek a vallásban való történeti és tényleges szerepét illeti, a vallásos kultusz a mű-

vészeteket nem nélkülözte soha. Ezt mutatja a Jehová-nak dicsően szép temploma s kultusza, Dávid hatalmas ének és zenekara stb. Jézusnak s az új szövetségi szentkönyvnek több vonatkozásai ez érzékeltetéshez, a széphez. Az öskeresztyénekről alig tud valamit a könyv. Erre rátérünk.

(Folyt. köv.)

Földváry Jenő.

Népiskoláink államosítása.

II.

A népiskolák államosítási mozgalmái egyre nyilvánvalóbbá tették, hogy a tanfelügyelők és maga a közoktatási kormány is a legkönnyebben keresztül vihetőnek tartotta az összes felekezetek közt a református iskolák államosítását. Több felé felhangzott a panasza, hogy a református népiskolák, melyek pedig magyar nemzeti szempontból nem csak hogy kifogás alá nem eshettek, hanem mint példányképek is szerepelhettek, első sorban vannak államosításra kiszemelve, s hogy mint pl. Beregben, a református egyház érdekeit az iskolák államosításának keresztül vitelénél a kormány nem veszi tekintetbe.

A közoktatásügyi miniszter 1900. júl. 21-én kelt rendeletében megnyugtatta az egyházkerületet, hogy: „a református magyar népiskolák államosítását csak az esetben tartja indokoltnak, amidőn az egyház szegénysége miatt képtelen iskolai kiadásait viselni és jó iskolát biztosítani.“ A leginkább kifogásolt mezővárii esetről azt mondta, hogy ott nincs sérelem, mert a református egyház semmivel sem járul az állami iskola fenntartásához. Nem tűri — ugymond — azt se, hogy közegei valamelyik népiskola államosítását az illető főhatóság tudta és beleegyezése nélkül tárgyalják. Az biztosítva van, hogy a viszonyok javulásával a felekezet ismét felállithassa népiskoláját. Az iskolai vagyonnak pedig csak a haszonélvezetét kívánja biztosítani.*

A választ az egyházkerület „örömmel és elismerő köszönettel“ vette tudomásul. Természetes, hogy a jövőbe nem láthatott senki. Holott a következmények azt mutatják, hogy ahol egyszer a református iskola megszűnt, azt többé meg nem nyitották, nem is fogják megnyitni soha, mert — mint most már tudjuk utólagosan, ahol az állam maga elegendő iskolát tart fenn, ott a felekezeti iskolát nem segíti.

Pedig az egyházkerület már 1900-ban is világosan látta, hogy a népiskolák államosítása egyre nagyobb mérvet ölt. Fentebbi határozatával egyidejűleg az örvendetes tudomásul vétel mellett kénytelen feljajdulni, mert „számos egyházunknál nincsen meg többé az a hagyományos ragaszkodás iskolái iránt, amely protes-

táns egyházunknak minden időben nemcsak egyik legnemesebb jellemvonása, hanem egyik legbiztosabb támasza s legdusabb erőforrása is vala.“ Kimondta ezért, hogy az államosítás iránti kérvényeket az egyházmegegyék a legszigorubb elbírálás tárgyává tegyék és „az egyházmegegyék az illető egyházakba menesztendő küldöttségek útján is igyekezzenek minden esetben a legteljesebb tájékozást szerezni, s az államosításnak, amennyiben lehetséges, bekövetkezését megelőzni. A kérvényeket pedig ezután az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság véleményezze.*

Ez a határozat szép eredményekre vezetett, mert kitünt, hogyha felvilágosítás és lelkesítés járul a viszonyoknak a helyszínen történő tanulmányozásához, az egyházhoz és az iskolákhoz való ragaszkodás érzete egy-egy iskola megszűnését meggátolhatja.

A beregi egyházmegegye fenti határozat aipján küldöttségileg keresi fel mindenik államosítani kívánó egyházközségeit. A mezőtarpai egyházközségben „az egyházmegegyei elnökség lelkes szavakkal felhíván az egyház közönségét, hogy felekezeti iskolájukat a legnagyobb erőfeszítéssel fentartani protestáns hitök és vallásuk iránti szent és elengedhetetlen kötelességöknek tartásuk, egyhangulag elhatározták, hogy négy felekezeti iskolájokai nemcsak fentartani készek, de az ott levő két községi iskolát is, ha csak lehet, felekezeti gondozás alá vonni törekcszenek!“

A gáti egyházközség közönsége is „egyértelemmel elállott az államosítás szándékától és a felekezeti iskola fenntartása és tovább fejlesztése mellett nyilatkozott.“

A nagybereg egyházközség hivei is „egyhangulag oda nyilatkoztak, hogy ők iskolájokat nemcsak fentartani, hanem fejleszteni is készek.“ Nagybereg város is minden „tőle telhető anyagi segílyt igért.“

A beregsomi egyházközség hivei is „szívvel-lélekkel a felekezeti iskola fenntartása mellett nyilatkoztak és az államosítási szándéktól elállottak.

Ime a hagyományos protestáns áldozatkészség megnyilvánulása! Érdeme ez első sorban az említett egyházközségek lelkes hiveinek, kiket, ha egy pillanatra anyagi viszonyaik miatt csüggedtség fogott is el, protestáns voltukra való hivatkozás nemes hevületre ösztönzi, mely tettekben nyilvánult meg. De elismerés illette az egyházkerületi végzés szerint Sütő Kálmán esperest, Uray Imre egyházmegegyei gondnokot, Csoó Zsigmond, Kallós Tivadar e. m. tanácsbírákat, Vigváry Mihály és Bánóczy Endre lelkészeket, kik a küldöttségek tagjai voltak. De különösen Uray Imrét a „kezdeményező fellépésért“ és „a kivitelben való lelkes és buzgó közreműködésért.“

Ugyancsak a beregi egyházmegegyéből indult ki az eszme 1901-ben egy „Népiskolánkat felekezetünk iskolául fentartó alap“ létesítésére, amely ügyben az egy-

* U. o. 1901 : 246. p.

* U. o. 1901. máj. ; 21. p.

házkerület az egyházmegyéék véleményét kérte. Sajnos, az egyházkerületi gyűlés 1901 évi 262 sz. határozatával ezt mellőzte: „mert egy ily alap külön létesítése, egyházunk autonom iskola fentartási joga mellett mellőzhető is, részint azért, mert egyházainkat most létrehozása érdekében megterhelni nem lehet.“*

Sajnos, a beregi egyházmegye buzdító példájával lezárult a népiskolák megmentésére irányuló actiónak szép fejezete. Azt azonban megjegyezhetjük, tanuságul, hogy az egyházkerületnek 1900. évi 246. sz. határozata lett volna a helyes ut népiskoláink megmentésére, vagyis a később követett eljárás legfőbb hibája abban állott, hogy az államosításra szánt iskola viszonyának a hely színén való megismerése mellőztetett és helyét az aktákból való elintézés foglalta el. Hogy pedig ez mire vezetett, mint legjellemzőbb példát felhozom a vásárosnaményi iskola 10 évre való beszüntetésének ügyét, amelyet az egyházkerület 1908. tavaszán tárgyal először és visszaküldözgetés után még 1909. őszén sem volt az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság abban a helyzetben, hogy tisztán lássa az iskola ügyét és végre is deputatiót küldött a vásárosnaményi egyházba.

A következőkben nem akarom lépésről-lépésre kisérni az egyes államosítási eseteket, hanem összegezni kívánom az esetekről levonható tanuságokat és megállapítani, hogy véleményem szerint mik volnának a teendők.

* U. o. 1901 : 262. p.

Dr. Barcsa János.

Öt év.

A bridgeporti magyar református egyház életéből.

Irta: Komjáthy Ernő.

Előzmények. Bridgeport, Connecticut államban, egy kies fekvésű tengerparti város, mintegy százezer lakossal, egyike a legnagyobb amerikai magyar kolóniáknak, hol a magyarul beszélő bevándoroltak száma bátran tehető 10—12 ezerre s ami fő, a magyarság nagyrésze a város egyik negyedében tömegesen együtt lakik (bár a város különböző részeiben is sokan laknak szétszórva). Az ugynevezett Westenden egész kis magyar városrész van, ahol magyar üzletekben minden beszerezhető, csupán a magyarnyelv birásával is. Jelenleg körülbelül 20, számottevő erkölcsi, kulturális és jótékony testület (egylet) áll fenn a magyarság kebelében, melyek fáradhatatlanul dolgoznak az idegenbe szakadt magyarság erkölcsi és anyagi javáért, a magyar név dicsőségéért, jóhírnevéért.

Bridgeporton a 90-es évek elején kezdtek a magyar bevándoroltak mind nagyobb számban megtelepedni, köztük persze reformátusok is. Erre az időre esnek az első egyházi mozgalmak, szervezkedések is. Tényleges és sikeres egyházi munká nyomaira azonban

csak abból az időből akadunk, amikor Kalassay Sándor jelenlegi pittsburgi lelkész került Bridgeportra. Ő erős kezekkel fogott a szervezés nagy munkájához és rövid idő alatt sikerült is neki a magyar reformátusságot az ugynevezett német missio fennhatósága alatt annyira összetömöríteni, hogy 1896-ban már fölavathatták templomukat (Bridgeporton az első s az Egyesült Államokban a 4-ik magyar református templomot.) Hét hosszú esztendő alatt Kalassay Sándor szép egyházi munkát végzett Bridgeporton. Templomot, parókiát, később egy bérházat (a templom mellett) szerzett az egyháznak; egyletet, énekkart s magyar iskolát szervezett az egyház körében. Sokat, nagyon sokat tett a bridgeporti magyarság fellendítése körül is.

1903-ban Kalassay Sándort a pittsburgi egyház hívta el lelkészének, hol ma is híven munkálkodik az Ur szőlőjében, s Bridgeport körül-belől két hónapig lelkész nélkül maradt. 1903. őszén több magyar lelkész jött Amerikába pályázat útján, köztük e sorok írója is, kinek kinevezése a német missiói boardtól, Toledóba szült. Itt azonban zavarok lévén, egy heti Amerikában való tartózkodása után Bridgeport hívta meg az üresevésben levő lelkészi állására, az eltávozott Kalassay Sándor helyébe. S miután a bridgeporti egyház hazulról meghívott lelkésze (Juhász Sándor) nem jött ki Amerikába, az egyház választását a missiói hatóság is jóváhagyta.

Igy került e sorok írója a bridgeporti egyház élére 1903. november közepén. S mint a viszonyokkal teljesen ismeretlen új ember dolgozgatott az egyházban úgy, amint magyar szíve és lelke a legjobban sugalta azt. A hívek ragaszkodó szeretete mellett mégis nagy keserűséget okozott lelkének mindjárt kezdetben az a pártoskodás, mely az egyház kebelében dult, mely tetőpontját érte el az 1904. év elején, az új egyházi tisztviselők választása alkalmával, amikor 3 vasárnap kellett egymásután közgyűlést tartani.

Még 1903. őszén az amerikai lelkészek egy felirattal fordultak a hazai egyház konventi főhatóságához, s beavatkozását kérték az Amerikába szakadt magyar reformátusság egyházi ügyeinek rendezésébe. Ugyanis a presbyterian missio is egyházi munkát kezdett a magyarok között és pedig a legtöbb helyen mindenféle kétes ekzsztenciájú, képzetlen, csak a maguk érdekét néző egyénekkel, ami azután éles hírlapi vitát, heves villongásokat idézett elő a két missio (Ref. és Presbyterian) fennhatósága alatt álló egyházak és lelkészek között. E villongások megszüntetésére a legalkalmasabbnak látszott a hazai egyház beavatkozása.

Azért fordultak hát a lelkészek a konventhez, hogy az rendet teremtsen valami módon az amerikai magyar református egyházi életben. Hiszen a magyarországi református egyház testéből való test, csontjából való csont vagyunk mindnyájan! S a hazai egyház méltányolta is a kérelmet (melyet e sorok írója is aláírt már, mint három napos amerikás, s így már itt elkötelezte magát a hazai egyházzal szemben). 1904. tavaszán kiküldötte egyik erős kálvinista lelkű nagy fiát, *gróf Degenfeld Schomberg József*, tiszántuli egyházker. főgondnokot teljhatalmu megbizással, hogy a civakodó amerikai magyar reformátusságot birja önálló jellegű szervezkedésre a hazai egyház támogatásával, függetlenül minden amerikai denominációtól.

Nem bocsátkozom e helyen az így megindult magyar missió bírálatába... Egészen más lapra tartozik az. De annyit meg kell allapítanom itt is, hogy

gróf Degenfeld missioja szépen indult meg. S hogy még sem hozta meg azonnal az óhajtott sikert, annak rajta kívül álló okai voltak. Sőt, hogy ma sincs meg még a kívánt eredmény: az egység, minden vonalon, annak az oka sem a hazai egyház vagy legfőbb hatósága: a konvent. A hazai egyház (konvent) és megbízottaitól a jóakarát és nemes szándék elvitázhatlan. Így a zavarokért nem felelős. A hiba, az ok az amerikai magyar református egyházi életben keresendő, hol igen sok a csak saját, önző érdekeit istápoló álapostol. Az amerikai missiók volnának arra hivatva (no meg a hithű magyar reformátusság), hogy ezektől megtisztítsák az amerikai magyar református egyházi közéletet. Sajnos azonban, nem teszik ezt a missiók (se a magyar reformátusság); sőt a presbyterian missio ma-holnap minden magyar „plézt“ eláraszt már embereivel, akik bő zsold mellett örömmel terelgetik be a magyar református nyáját a mindent elnyelni akaró presbyteriánus akolba.

Az 1904 év tavaszán ténylegesen is megindult azon egyházi mozgalom tehát, mely az amerikai magyar reformátusságnak a magyarországi egyetemes református egyház fennhatósága alá csatolását célozta, természetesen nem hagyta érintetlenül a bridgeporti egyházat és tagjait sem. Sőt oly mély hatású volt gróf Degenfeld első látogatása, hogy az egyház presbyteriuma egyhangú lelkesedéssel és örömmel mondta ki, hogy kiválik eddigi missioja kötelekéből, a Reformed Church-ből (német missio) s a szülő, nevelő egyháznak fennhatósága alá helyezi magát és az ő támogatása mellett önállóan igyekszik érvényesülni itt, a lelkiismereti szabadság classikus földjén, minden amerikai missiótól teljesen függetlenül. Az erről felvett eredeti jegyzőkönyv az akkori presbyterium aláírásával ma is a konventi elnökség kezei között van.

Ez az első fellángolás azonban csak futó tűz maradt itt is. Mert az egyház lelkésze (e sorok írója) magánügyeinek rendezése végett (nősült) 2 $\frac{1}{2}$ hónapig Magyarországon járt, addig gonosz kezek itt is elhintették a széthuzás magvát, szították a gyűlölség és pártoskodás gonosz tüzet, ugyannyira, hogy a különféle izgatások folytán felmerült ellentéteket elsimitani, a felzavart beket s egyetértést helyreállítani többé nem lehetett. Sőt a hazulról visszatért és adott szavához, a csatlakozáshoz hű maradt lelkész magánéletébe, becsületébe is belegázoltak egyesek önös célokból. Maga a presbyterium is cserben hagyta lelkészét s hűtlen lett előb kimondott szavához. Csak egy néhányan álltak meg rendületlenül a lelkész mellett és itélték el lelkők mélyéből azt az alattomos izgatást, melyet egyesek kifejtettek a nép megtévesztésére minden igaz ok nélkül.

Lelkész egyideig nemesen és rendületlenül állt meggyőződése mellett a harcban. De midőn már „feszítsd meg“-et kezdett kiáltani a felizgatott, alig egy évvel még „hosszánnát“ örömujjongó nép, amidőn békés kibontakozásról szó sem lehetett, végül is szakadásra került a dolog. Kimerítően értesíté felsőbb hatóságát a történekről és Rev. A. O. Whitmer, missioi superintendens közbejöttével 1904. november 20-án lemondott állásáról s távozni készült Bridgeportból.

(Így lelkész a lehető legszebben vált meg amerikai missioi hatóságától s a távozó Whitmer superintendens könnyezve kérte őt maradásra, sőt később az üresedésben levő toledoi egyházat is felajánlotta részére. Whitmer ajánlatait azonban nem fogadhatta el, mert szíve, lelke, igaz meggyőződése a magyar missiohoz fűzte őt.)

A bridgeporti gyülekezet egy lelkes része azonban nem tudott belenyugodni az ily módon keletkezett helyzetbe. Szívük, lelkük a magyar missióhoz vonzotta őket; e mellett lelkész személyéhez is ragaszkodtak. Végül is, látván az ellenfél alantas tülekedését, több egyén aláírásával felkérték lelkészt, hogy ne távozzon el közülök, hanem álljon élükre és szervezzen velük egy külön egyházat, a magyar missio fennhatósága alatt, mert úgy sem maradnak meg tovább az amerikai missio kötelekében s inkább egyház nélkül lesznek.

Lelkész, látván a részben személyének szóló eme szeretet megnyilvánulását, csak kötelességét teljesítette, mikor a kérésnek eleget tett és a meghívást elfogadta, nehogy az illetők lelki gondozás nélkül maradjanak.

Ily előzmények után 1904. november 25-én (Pénteken este) értekezletre jöttek össze az érdekeltek a „Bridg. I. M. Műkedvelő Társaság“ Howard Ave.-i helyiségében, hol Kuthy Zoltán esperes közbejöttével megalakították a „Bridgeporti, Conn. és vidéki magyar református egyház“-at. Kimondták a csatlakozást a magyar missióhoz s ily módon való beszerzését a „charter“-nak (szabadalomlevél). Megválasztották lelkésznek Komjáthy Ernő volt lelkészüket, megállapítván részére 300 dollár évi fizetést havi előleges részletekben és megfelelő lakást; 500 dollár lelkészi fizetésekiegészítés nyújtására pedig felkérték a magyar missioi hatóságot. Megválasztották az első egyházközségi tisztviselőket és pedig gondnoknak id. Szabó Jánost, algondnoknak Zajdó Lászlót, jegyzőnek Fürjész Józsefet, pénztárnoknak Töltéssy Pált, presbtereinek Tirnádi Sámuel, Kántor Andrást, Varga Józsefet, Töltéssy Imrét, Szinyeyi Andrást, Magyar Balázst, ifj. Szabó Jánost és Mészáros Sándort, kik közül néhányan még ma is hűséges tisztviselői az egyháznak a hívek közbizalma folytán; többen pedig haza utaztak már azóta közülök és csak ketten, u. m. Varga József (ki fel nem esküdött) és Mészáros Sándor lettek hűtlenek a kibontott zászlóhoz. előttünk ma is ismeretlen ok miatt, épen az egyház-építés küzdelmes és nehéz munkája idején.

Megállapította az alakuló gyűlés még az egyháztagsági járulékokat (30 és 45 centben havonként), továbbá a lelkészi stólat (keresztelés 3 dollár, temetés háznál 3 dollár s templomban 5 dollár, esketés 5 dollár.) Végül megbízott lelkész, hogy a gondnokkal együtt istenítisztelet tarthatása végett alkalmas helyről gondoskodjanak s ha lehet, a Hancock Ave és State Street sarkán fekvő angol episzkopális templomot (az egyház mai templomát) béreljék ki e célra.

Ez év november 25-én volt már 5 éve, hogy mindezek megtörténtek. Hogy helyes volt-e akkor a lelkes és hithű kisebbséggel egyházat alakítani, azt ma, amikor az ellenegyházak kérdése olyan gyakran kerül felszínre, nem én vagyok hivatva elbírálni. Lehet e felett pro és kontra vitatkozni. Azt azonban ki keil jelentenem, hogy lelkiismeretem nyugodt és tiszta. Ugy érzem, csak kötelességemet teljesítettem s igaz meggyőződésemet követtem akkor, amikor a magyar egyházi mozgalom élére álltam. S amit akkor tettem, lehet, hogy másként, de ma is megtenném. És hogy az egyháznak is megvolt és van a létjoga, azt legjobban igazolja az az öt év, melyet diadalmasan átküzdött. Mert az öt év nem elsatnyította, de megedzette, megerősítette a nép lelkében az egyház amugy is mélyen gyökerező szerveit...

És nem szabad azt sem feledni, hogy amiként ma is vannak az ellenfél körében igen sokan, akiknek szívében a csatlakozási vágy erősen él, sőt ha nem vol-

tene, csak épen visszadáttnék ezáltal egyes egyedüli lemondásuk nem a tulajdonjogról való lemondást jelen-tulajdanosának, az államnak. Mindannyian tudják, hogy méltóságaikban elődeik azokat a javakat pénz hiányában fizetesként kapták, terhes anyagi kötelezettségekkel. A kötelezettségeket lassanként lerázták magukról, hogyan tarthatnának hát többé számot jogosan a vagyongra? Egyébként is az állam a maga tulajdonjogáról soha le nem mondott, sőt azt időről-időre hangsúlyozta s a róla való rendelkezés által azt mai napig fentartotta. Királyaink közül többen szekularizáltak is, sőt világiaknak is adományoztak egyházi vagyont, s ezeket az egyház soha vissza nem követelte. Egyes királyaink a főpapi jövedelmek maximumát ismételten megállapították, s a megállapított jövedelmen felüli részt bizonyos meghatározott célra rendelték lefizetni. S ha már maga Kollonics is, az elnöklete alatt 1688. jul. 15 én tartott udvari kamarai ülésel egyetértőleg az I. Lipót királyhoz intézett felterjesztésben jogosultnak ismerte el a szekularizációt, — amint a felterjesztés mondja: „Mután felséged a közterheket már magára vette és hoc in pessu a püspökök a teheről megszabadultak . . . több mint méltóságos, hogy tulságos javadalmaik és jószágaik jókora részét elveszítsek** : vajjon az ő utódai mennyivel több joggal ragaszkodhatnak ez állami birtokhoz, s miért ne elégedhetnének meg az *illendő eltartásukra elégséges évi járulékkal?*

Mondjanak le végül saját maguk és egyházuk érdekében is. A modern államfejlődés iránya ugyanis logikai kényszerűséggel hozza magával a szekularizációt. Már pedig „jobb megelőzni, mint megelőztetni.“ Ha önként lemondanak, tettöket hazafias cselekedetnek, s „a haza oltárára letett áldozatnak“ fogja minősíteni a a nemzet hálája, épenugy mint tizedről való lemondásukat annak minősítette, az 1848: XIII. t. cikkben. Amellett bizonyos, hogy tisztességes kárpótlásban is részeltetné őket, mint részeltette 48-ban a tizedről való lemondásukat, s e kárpótlásban illendő ellátásukról méltóképen gondoskodnak. Ha le nem mondanak: a kezükön levő birtokokat előbb-utóbb ugy is elveszi az állam, csak hogy akkor már a legnagyobb valószínűség szerint minden kárpótlás nélkül. A „mindent vagy semmit“ helyett tanácsosabb volna hát a helyzettel bölesen megalkudni, s az arany középutat választani. Így legalább jó hosszú időre elhárítanak fejkörről az egyház és állam teljes szétválasztásával fenyegető veszedelmet s még egy darab időre biztosíthatnák a maguk és egyházuk részére az állam támogatását.

Egyébként ütni fog, hamarabb mint gondolnák, a nagy leszámolás órája, s ebben a leszámolásban győztes csak az állam lehet! Minden, de minden azt ajánlja, azt sürgeti tehát: „Főmagasságu és főtisztelendő urnak! Mondjanak le!“

Miglész.

Sütő Kálmán.

* L. i. m. 34. l.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Egy könyv fekszik itt előttünk szép aranyozott táblába kötve, címlapján ezek a lélekhez beszélő szavak állanak: „*Jézus élete képekben.*“ Sem a könyv tartalma, sem annak szerzője: Jámbor Lajos volt békési, most dévaványai reform. igazgató tanító — nem ismeretlenek előttünk. Ez a kedves könyv ugyanis évekkal ezelőtt jelent meg sok-sok ezer példányban; de elfogyott nagyhamar még a második kiadás is. Most a 3-ik kiadást új kiadók: Hegedüs és Sándor debreceni könyvkereskedők eszközölték, örömeire sok-sok hívő léleknek s a Krisztust igazán szerető szíveknek. Mert akit nem talán farsaszt a biblia néhol elburkolt tartalmával és az azon egyszerű lelkek, kik a vallásos verseket oly igazán szeretik: azoknak csupa gyönyörűség lesz ezt a szépen gördülő, magyar versekben megírt evangéliumi munkát olvasni. Oh ma, mikor oly sok erkölcsrontó férc-mű forog közköze, megmetyelvezve hazánk ifju nemzedékét: egy ilyen munkának a megjelenése olyan az irodalom perzselő sivatagában, mint egy hűs, forrásokkal pálmafákkal gazdag szaharai oázis! — „Vezesd a te gyermekeidet a Krisztushoz és ők meggyőzők az ellenük harcoló gonoszt!“ — mondá egy angol lelkész a töle tanácsot kérő édes anyának. — Adjatok gyermekeitek kezebe egy-egy kötetet a Jámbor Lajos könyveiből, különösen a „*Jézus életéből*“, kedves magyar testvéreink! — mondjuk mi — és ezzel elvetitek a jónak, szépnak magvát az ifju nemzedék lelkébün. Már azért is kedvelt olvasmány lesz ez a szép könyv, mert 30 művészi kép van benne és szívet-lelket gyönyörködtető versekben van megírva. Aki megszerezni óhajtja, — pedig ki ne óhajtana egy ilyen értékes, ajándéknak is alkalmas könyvet? az írjon, vagy küldje a 3 koronát a reform. püspöki hivatal címére Debrecenbe, mely a megrendelést kívánt helyére juttatja.

Könyvismertetés.

„1848—49“ — Két, egymástól elválaszthatatlan évszám; de amelynek láttára s hallattára hevesebb do, bogásba jő a magyar ember szíve. Szeresd hazádat — édes magyar testvérem, és e szeretet indítsd arra, hogy hazád történetéből minél többet megtanulj, hogy annál jobban ragaszkodjál hozzá! — Sem szolga, sem jobbágy nemzet nem volt a magyar; csak a Nyugat szokásainak meghonosítása tette azzá a szabad nemzet büszke fiait. És mert „nem volt összetartás, nem volt egy akarat“: évszázadokig nyögött a magyar a jobágy-ság emberhez nem illő rabigája alatt. De az Isten megszánt bennünket s mint hajdan a zsidó népnek Mózes, a szabadítót, — nekünk is elküldte Kossuth Lajost, kinek lelkes írásaira s lángszavára felébredt az ő nemzeti érzet a hazafiakban s a mi édes hazánk határain belül megváltoztatták a „világ“ képét. Ám a szabadság talaját mindig és mindenütt hulló vérrel-könnyel öntözte és öntözi az emberiség; a mi nemzetünk sem lehetett és tekintetben kivétel: vér, könny ömlött a szentelt haza földére, sötét felleg borítá el felettünk a tündöklő napot, de a magyarok egykoristenként tisztelt őrállóját. De lehullt a rabszolgaság rozsdás lánc: Kossuth nemzete szabaddá lett! . . . Ennek a „lengszentebb harc“-na, történetét tárgyalja az a diszes, erős kötésű, több,

mint 13 ivre terjedő, költői szép versekben írott könyv, mely szerkesztőségi asztalunkon fekszik. Szerzője a réggen jóhangzással bíró *Jámbor Lajos*, dévaványai reform. igazgató tanító, kinek e műve méltán sorakozhatik előbbi, nagy elterjedésnek örvendő könyvei mellé; mert most sem tagadta meg önmagát: kedves, szívhöz és értelemhez egyiránt szóló munkát ad vele a magyar nép és ifjuság kezébe, mely már annyi szép, hasznos és kellemes órát köszönhet a jeles szerzőnek. Kiadta Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala, melynek e könyv remek kiállításával, könnyen olvasható betűivel és 54 szép kivitelű képével csak dicséretére válik. Ára 3 korona, kapható a kiadóknál Debrecenben. Jó szívvél ajánljuk a legmelegebb pártolásra.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Ingyen iskolai felszerelések az egyesztályú népiskoláknak.** A püspöktől a nt. esperes uraknak 41—1910. A további sürgős intézkedés megtétele végett, szószerint szövegében közlöm a vallás és közokt. miniszter urnak múlt évi december 7-én 136206. sz. a. kelt leiratát.

„A következő taneszközökből, melyek egy osztalán egy termes elemi népiskola tanszerbeli felszereléséhez tartoznak, 400 darabot szereztem be oly célból, hogy azokat a folyó tanítási évben oly nem állami egy tanítós és egy tantermes hatosztályú elemi népiskolák között osszamszét, amelyek igénybe vehető anyagi eszközök elégtelensége miatt nincsenek kellőleg felszerelve.

1. Fali olvasó táblák az abc-hez alkalmazva. 2. Számoló gép (oros) golyókkal (fele eltakarható.) 3. Méter-mértekek gyűjteménye (Bobb-féle.) 4. Vízirtókád üvegből. 5. Üvegtölcsér (4 cm. átmérőjű.) 6. Csiga 2 db (álló és mozgó.) 7. Kalmármérleg 8. Közlekedő edények. 9. Rézgolyó karikával. 10. Hőmérő. 11. Gőzgép mintája. (fali kép.) 12. Siktükör. 13. Gyűjtőlencse állványon. 14. Háromélű fénytörő hasáb (prizina.) 15. Mágnespatkó. 16. Üvegrud, kaucsukrud, amalgált bőr és dörzsölő posztó. 17. Óvakodjunk a szeszes italoktól (fali kép.) 18. Szivattyus és nyomós kut.

Amidőn erről a főtiszteletű főhatóságot tisztelettel értesitem, egyuttal felkérem, méltóztassék lehetőleg azonnal intézkedni az iránt, hogy a hatósága alatt álló ezen segélyre igazán rászoruló és érdemes hitfelekezeti iskolák fentartói — amennyiben ezen segélyben részesülni óhajtanak — iskolaszékeik útján a szükséges taneszköz(ök) megnevezésével s vagyoni helyzetök megjelölő igazolásával az illetékes kir. tanfelügyelőhöz (kir. tanfelügyelői kirendeltség vezetőjéhez) beküldendő, de a miniszteriumhoz címzett folyamodványaikat haladéktalanul de legkésőbb 1910. január 15-ig adják be.

Még meg kell jegyezmem, hogy a fali olvasó táblánál a kérvényező iskolaszék megjelölni tartozik, hogy iskolájában mely magyar abc. és olvasókönyv van használatban (a szerző neve, a könyv kiadási száma.) Teljes tisztelettel vagyok Debrecen, 1910. január 5. *Dr. Eröss Lajos*, püspök.

— **A püspöktől.** Nt. Esperes ur! Már püspöki jelentésemben rámutattam arra az aggasztó jelenségre, hogy népiskoláink államosítása egyik-másik egyházmegyénkben olyan mérvet kezd ölteni, melynek, ha kellő időben és teljes erővel ellene nem állunk, néhány év múlva a kipusztult mezőkön sirva tallózunk! Ezen jelentésem óta sajnos, a helyzet nemcsak nem javult, hanem innen is, onnan is újabb hiradások érkeznek hozzám, hogy egyes iskolaszékek és presbyteriumok a legnagyobb könnyüvérséggel mennek bele ebbe a veszedelmes dologba s az állam közgeivel tárgyalásokat kezdenek, szerződéseket kötnek anélkül, hogy erről saját egyházi hatóságaikat idejében és előre értesítsék, s ezeknek engedélyét az államosításhoz előre kikérnék.

Felesleges nekem nagytiszteleted előtt ennek az eljárásnak törvénytelen voltát hosszasan bizonyítani s azt a veszedelmet festeni, mely bennünket minden egyes népiskolánk elvesztésével fenyeget. E helyett tisztelettel arra kérem fel nagytiszteletedet, hogy méltóztassék erre a veszedelemre egyházmegyéje minden egyes presbyteriumának és iskolaszékének a figyelmét sürgősen felhívni s úgy ezeknek a testületeknek, mint főleg a lelkészeknek köteletségévé tenni s lelkőkre kötni, hogy népiskoláink felett éber figyelemmel őrködjének s mindenféle államosítási kísérletnek idejében utját vágván, vagy arról jelentést tevén — abba a helyzetbe ne kerüljenek, hogy a felelősség súlya rájuk szálljon s számadásra vonassanak.

Egyházunk multja és jelene a legszorosabb viszonyban leven népiskoláinkkal, fel kell világosítani híveinket arról a veszedelemről, melyvel ezeknek az iskoláknak elvesztése jár. Meg kell velök értetni, hogy akié az iskola, azé a jövő is s tekintettel a mi hazai viszonyainkra, nekünk a mi iskoláinkhoz még akkor is ragaszkodnunk kellene, ha a többi egyházak az egész vonalon sürgetnék az államosítást. Egyébiránt ezzel az ügygel kapcsolatosan nagytiszteletednek becses figyelmét a f. évi őszi közgyűlésünk jegyzőkönyvében 472. sz. alatt olvasható pontokra ismételtelen felhívom. Boldog újév kívánásával vagyok Debrecen, 1909. dec. 31. *Dr. Eröss Lajos* püspök.

— **Kongrua-ügy.** Főtiszteletű püspök ur lapunk útján értesíti a lelkészi fizetésekiegészítést váró lelkész urakat, hogy távirati tudakozódására a következő kedvezőtlen választ nyerte Budapestről: „Kongruát Apponyi költségvetési felhatalmazásig nem utalványozza.“ Lapunk másik helyén foglalkozunk ezzel az elképzelhetetlen állapottal.

A debreceni egyházközség építkezése. Köztudomás szerint a debreceni egyházközség két lelkészi és egy kantori lakás telkén nagyszabású építkezést készül tenni. Az előmunkálat már rég foly, sőt a presbyterium a tervet is elfogadta s talán honorálta is. Közben azonban hangok emelkedtek, melyek az építkezési tervet hibás sőt tarthatatlan voltát hangsúlyozták. Hirlapi közlemények láttak napvilágot, amelyek elítélőleg nyilatkoztak a terv fölött s nyíltan mondták, hogy az el nem fogadott, a mellőzött tervekkel szemben az elfogadott terv nem állja ki a versenyt. Sőt beszéltek még ennél többet is. A közvélemény nyomása alatt aztán a presbyterium utólagosan felküldte a tervezetet a Magyar Mérnök- és Építész-egyletnek véleményezés végett. Ezzel egyidejűleg főtiszteletű püspökünk az Egylet elnökét, Kajlinger Mihályt külön is megkereste és felkérte, hogy a tervet teljes objektivitással megvizsgálta s szíveskedjék. Az Egylet, mint ilyen, nem kívánt a tervvel az előre haladott stadiumban foglalkozni s kijelentette, hogy az elfogadott tervvel szemben nem teljesíthet

birói döntő szerepet, de azt jelzi, hogy az egyházközség vagyoni érdekeit kockáztatná, ha a tervek kivételre kerülnének. Ezer szerencsére azonban a püspöki megkeresésre maga az elnök adott választ, melyben sok részletességgel fel van mutatva a tervezet hibás, kivitelen, tarthatatlan volta. A kritika annyira lesújtó, hogy annak következtében püspökünk Kajlinger elnök választát egy példányban a debreceni egyházközség presbyteriumi elnökéhez, másik példányát az esperesi hivatalhoz küldte le, betiltván további intézkedésig az építkezés megkezdését. A millióba kerülő építkezés sorsában előállott váratlan fordulat teljes konsternációt szült városzerte. Mi várjuk a fejleményeket s egyelőre az isteni gondviselés kezét látjuk működni s reméljük, hogy püspökünk előrelátása s körültekintő gondoskodása bizonyára megmenti az egyházközséget olyan építési terv foganatosításától, mely fölött legmagasabb országos szakforum törte el a pálcát.

Boldog újévet. Még e héten is azt kívántunk egymásnak, a szokásos újévi tisztelgésekről pedig csak most adhatunk számot. A városházán a polgármestert üdvözölték tanácsnokai, a táblán az elnököt, a tiszteletes és szent presbyterium a lelkészt, a nagytiszteletű és tekintetes tanárikar az egyházkerület elnökeit. Azaz, hogy a gróf nem is volt idehaza, tehát a kettős üdvözlés ezuttal mind a püspöknek szólt. Az ő tiszteletére vonultak fel hosszú sorokban a vén kollégium vén és kevésbé vén tanárai. (Itt nincs senki fiatal s fokozat csak az öregségben vagy) Vonultak mondom, mint a szent asszonyok hajdanán, a Megváltó sirjához, hosszú viklerekben, tisztos japónikákban és térdig érő angliaiban. Nem a sirhoz, hanem a rozoga és lebontásra szánt régi püspöki lak felé, melynek padlását még Budai Ézsaiás a hajdani remek írók maradványaival és Diószegi Mihály uram mindenféle tetemtődő füvekkel — megpakolták. Soha egyházi láb nem tapodta és harangozó meg sem porolta zugait e háznak, amely immáron csendes bedüléshez készül, akárcsak a kispaládi papi lak vagy a mezőturi sok viszontagságot látott parókia. Elöl ment a circumspectus ac prudens dr. Erdős József, az iskola rector profeszora komoly gondtelt ábrázattal. Utánna sorban az igazgatók, dékánok és más dignitariusok és a derék utóhad a lovasított és nem lovasított tanárokkal hasonlóan tudós és gondtelt ábrázatokkal. Vajjon miért aggódtak e kegyes férfiak? A Tompa Keleméri lakásáról írott versre gondoltak-e és a romlott falak leomlásától félték? Távol legyen tőlök. A debreceni kollégium erősen hiszi a predestinációt s különben is a nagytiszteletű urak mind biztosítva vannak. Itt csak az lehet a baj, hogy nem férnek bé az üdvözlő szobába, mert mint Ezékiel látományában a csontmezők, a debreceni kollégiumban is a professzorok között sokan lábra állanak és igen nagy számmal valónak s 40—45 főből álló mennyei gárda (Van-e nagyobb széles e hazában?) kereste a püspöki szállást. Ime ezért lehetett csak némi gondja a tapasztalt vezetőnek, aki biztos léptekkel vezette a menetet a régi hajlék-felé, oda, ahol Bódi a püspöki káplán tanyázik és várja ama megígértettetett jóparóchiát és ahol Mózes vagy Áron veszeje a deszka padlóalól kisarjadt és fává készül növekedni és máris árnyékot tart Zsigmondnak, a titoknoknak, éppen mint ama minivei plánta Jónásnak az Ur küldöttjének és követjének. Ez alatt a kálvinista csudafa alatt vagy ahoz közel (vajjon a nemzet atyja és a magyar természeti ritkaságok éber őse kiterjesztette-e figyelmét erre a plántára?) állott a mi szeretet püspö-

künk és jóságos arca úgy ragyogott felénk, mint a nap. Őtet kereste a tapasztalt szónok, a kollegiumbeli tanárok érdemes vezetője dr. Erdős József, kinek keblét három ércként három kabát övezte s ki miután a rengeteg nyomtatvány csomagok hegyein óvatosan áthaladt, torkát köszörülve, így kezdett beszélni: Ah, de ki tudna a tanárok és papok hosszú és ékes beszédnek végére menni, elég az hozzá, hogy három punctumok alatt kívántott meg a jelen 1910-iki boldog új esztendő és tétett tisztesség a mi fejünk koronájának és a sorainkból kiemelkedett nagynak, kinek ezt a terhelő körülményt sohasem mulasztjuk el a szemére hányni s aki nagy jámborul, ha magunk közt vagyunk, sohasem felejt el ezt szerényen bevallani. Most is, de előbb ide írom a harsány éljeneket, mely a szép és ékes beszéd után megújulva felhangzott és csak azután jelentem, hogy püspök atyánk is hasonlóan három punctumok alatt adta meg választát, de olyan közvetlenséggel és atyafiságos szeretettel csepegtetve, hogy egészen elérzékenyedtünk. Biztatott az ég áldásával és hivat minket nagy barátsággal a terített asztalhoz, mely rakva volt minden kívánatos jókka s holott lakoztunk nagy hálálkodások között az öreg kollégium sorsáról, az egyetemről, a magyar, francia, svájci ölekezésről beszélgetve és Claparede Sándort a mi szeretet hazánk és szent egyházunk meleg keblü barátját emlegetve és a többiekkel együtt nevét szívünkbe foglalva, nekik is boldog új évet kívánva. Nemsokára a többi tisztelgők váltottak fel, akik szakadatlan sorban jöttek, a lelkészi kar tagjai, notabilitások, bírók, városi szenátorok; nekik adtunk helyet és mi ismét sorokba verődve vissza szálltunk a kollegiumhoz, melynek adjon Isten az új tanárokkal, a kezdődő új félesztendővel hasonlatosképen boldog új esztendőt. Vén diák.

— **Lebocsátott sorompók.** Népiskoláink sorsával eddig nem igen törődhattünk. Nem csuda, ha jórészüket az állam vette át. Ez az államosítás azonban csak abban a reményben történt, hogy az összes népiskolák államosítása is csakhamar bekövetkezik. Nem úgy történt. Hogy a kath. iskolák megmaradhassanak, az állam elejtette a nagy tervet és ellenkezőleg most a felekezeti iskolák lábraállítására lett a jelszó. Ily körülmények között mi sem lehetünk államibbak az államnál és nem engedhetjük többé iskoláinkat. Ezt jelenti az a püspöki intézkedés, mely szerint a egy némely nagykárolyi és beregi egyházmegyei református iskola megállamosítása iránt megindult mozgalmuk megállítására külön egyh. kerületi biztosok küldettek ki. És pedig a nagykárolyi egyházmegyébe esperes, gondnok mellé: Körössy Kálmán; beregbe esperes, gondnok mellé Padrah Sándor. Csak az a kérdés, hogy hatalmi uton meglehet-e gátolni a megindult folyamatot és megállíthatni-e a gördülő lavinát? Amit meglehet tenni, meg kell tenni. Lám a katolikusok legrosszabb esetben községivé teszik a felekezeti iskolát és továbbra is úgy kezelik, mint igazhitű róm. kath. intézetet, legalább így panasolja ezt a Népszava.

Pályázat.

Pályázatot hirdetek a bukaresti magyar református leányiskolánál betöltendő tanítónői állásra, mely évi 1200 franc fizetéssel, 400 franc

külföldi működési pótlékkal, 600 franc lakáspénzzel esetleg természetbeni lakással van javadalmaszva. A kinevezés ideiglenes minőséggel történik s a kinevezendő véglegesítését egy évi kifogástalan és sikeres működés után kérheti. A külföldi működési pótlék végleges minőségben 800 franc, korpótlékok rendszeresítve vannak. A kinevezendő állását azonnal eltartozik foglalni s véglegesítése után az országos tanilói nyugdíjintézetbe belépni. Pályázhatnak református vallású okleveles tanítónők. A kellően felszerelt, bélyegtelen pályázati kérvények Ujváry István esperes urhoz (Bukarest, Str. Sfintii Voivozi 50 bis) küldendők. Pályázati határidő: 1910. január 25.
Budapest, 1910. január 4.

Bánffy Dezső
főgondnok,
konventi világi elnök.

Pályázat férfi-négyeskarra.

A debreceni ref. főiskola a Kövesdi János kegyes alapító énekkari alapítványából a végrendelet értelmében ebben az évben férfinégyeskarra írott *eredeti népdalegyvelegre* hirdet pályázatot a következő feltételek mellett.

1. A szöveg népies tárgyú s az alapítók emlékünnepevényén előadható legyen.

2. A kidolgozás (melyet szerző maga köteles összeállítani) legyen dallamos, szabályos s elég könnyű menetű. Nagyon magasra (tenornál a-n felül) nagyon mélyre (bassusnál f-en alul) ne terjedjen. Magán énekrészek kerülendők.

3. A pályamű vezérkönyv alakban irandó (a szólamok külön kiírása szükségtelen) *egy* eredeti példányban és *két* másolatban küldendő be.

4. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelíggel levéllel ellátva (melyben a szerző lakását és állását jelezze) f. év június hó 1-g alólirott lakására küldendő, a jelige a pályaműre is ráirandó.

5. *A szerzőnek a pályamű-bírószág csak egy tagjával való megismertetése is a pályázók közül kizárást vonja maga után.*

6. A pályadíj csak abszolút becsü műnek adatik ki; a mű minden tekintetben a főiskolai énekkar tulajdona lesz.

7. A pályadíj: a) 150 egyszázötven korona, b) 100 egyszáz korona, c) 50 ötven korona. mely összeget a főiskolai pénztár a bélyegsnyugta ellenében a jutalmazottaknak el fog küldetni.

8. Azon műveket, melyek pályadíjat nem nyertek, 1910. július hó 1-től kezdve a feladó

vevény beküldése után alólirott azonnal visszaküldi, még azon esetben is, ha a pályázat eredménye a jelzett időre a hirlapokban meg nem jelennék.

9. Utánnomást nem dijazunk.
Debrecen, 1910. január hó 1.

Mácsai Sándor
a főisk. énekkar vezető tanára,
Szentanna-u. 29. sz.

A „Keresztyén népbarát“ (debreceni naptár) megjelent, ára 30 fillér. Megrendelések a „Debr. Prot. Lap“ nyomdájába intézendők.

Az évvégéhez közeledve, mindenemű hátralékok beküldését tisztelettel kérjük.

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utcza 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Olom-sörét.
Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Nem kell többé
10000 frtos régi hegedü

REMÉNYI MIHÁLY
mű-hegedü készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „Hangfokozó gerenda” annak bármely hegedübe, vapy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszerért.
Reményi sajátkészítményü új hegedüi pótolják a drága mesterhegedüket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfelelnek bizonyítékul annak hogy **GEYER STEFI** a legnagyobb hegedü-művész a Vigadó nagytermében egy Reményi-féle új hegedü sikerrel hangversenyezett.

Hegedü tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérékeltebb áron.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktr az összes és húrokban. — Régi hangszerek vetele és becserelése. — Ezen lapra hivatkozva minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Király balzsam Kőszvény és csusz ellen.

Legújabb gyógyszer.

Ezen balzsam legújabb gyógyszer ugy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert ugy belsőleg, mint külsőleg kitünő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják kőszvénynél csuznál továbbá meghüleseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb hajdusnővesztő és ápoló szer az összes hajduspedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu” gyógyszer-tára a hol mindenn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdreti árakban szerezhetők be.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb han-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetü 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyetekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Telefon 292.

Telefon 292.

**Központi
drogueria**

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekevények, kötszerek, desinficiálószeresek Creolin, Carbol, mindennemü állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gummia rukban s érvkötkben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

Felelős szerkesztő:
Dr. Ferenczy Gyula.

Legjobbak Legszebbek

a
Kobrak cipők.

Raktár:
Delegán-
sabbak. Debrecen,
Piac-utca 42.
(Hungária kávéházzal szemben.)

Lengyel Samu
kalap- és uri divat üzlete
Debrecen, Piac-u. 43.

Eredeti angol és hazai gyártmányu,
valamint a világhírű BORSALINO

K | A | L | A | P | O | K.

Házilag készült férfi ingek,
gallérok és nyakkendők!!!

Férfi divat különlegességek

Olcsó, de határozott árak.

Lelkészeknek és egyházi tisztviselőknek
5 százalék engedmény.

Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

Hódmezővásárhely.

Az „Országos Lelkés-Egyesület“ című hetilap 1909 május 1-sei számában cégemről megjelent ajánló sorok. A papi egyenruha dolgában az a kérésem van lelkész társaimhoz, hogy az egyenruhát lehetőleg Szántó József Hódmezővásárhelyi szabómesterrel méltóztatassanak készíttetni. Ezen ajánlatomat jó lélekkel, tapasztalásra alapítva teszem. Az én egyenruhám Szántó ur próba nélkül készítette és pedig akként, szabása igazán nem hagy fenn semmi kívánni valót. A kelme finomságát tekintve is állíthatom, hogy a ruhát a Szántó ur által adott minőségben olcsóbban más szabó sem készítheti. De meg nagyon félek, hogy több mesterekkel készíttetve, majd nagyon sokféle lesz a ruhánk vagyis nem lesz egyenruhánk. Azt természetesen nem tartom lehetőnek, a konkurenciából mindenkit kizárjunk: de azt legyen szabad kérnem, hogy nagyon megválasszuk a mestert és lehetőleg Szántóval készíttessünk: aki amellet szakavatott és a pusztán levélbeli megrendeléssel próba nélkül is előállítási képességén kívül az is beszél, hogy már eddig is sokat áldozott a ruha stilszerű előállításának előkészítése által kitűzött célunkért. Legujabban egy teljes papi egyenruhát ajándékozott egyesületünknek, amelyet az ugyancsak általa ajándékozott üvegszekrényben a debreceni főiskola muzeumában helyeztünk el, mint az O. R. L. E. tulajdonát s egyik alkotásának látható bizonyosságát.

Dr. Baltazár Dezső
elnök.

SZÁNTÓ JÓZSEF

Egy ilyen általam készített teljes dísz papi öltöny (minta öltöny a debreceni akadémia muzeumában van elhelyezve, melynek kivitele szerint egyformán készülnek az általam szállítandó ref. papi egyenruhák amiért a megrendelésekhez feleslegessé tettem a szövetminták előzetes küldését és a hosszadalmas levelezéseket. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást, ez ügyben képes árjegyzékeket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve küldök.

Teljes tisztelettel

Szántó József

papi-, uri- és egyenruha
szabó.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

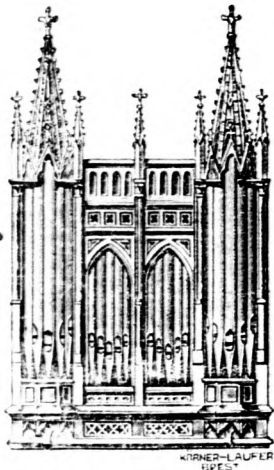
= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésü

O r g o n á i k a t

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

„PETŐFI“

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Uj népies és ifjusági teljes kiadás. A
szövegét ellenőrizte és bevezetéssel ellátta:

Kardos Albert

a költő arcképével:

Rendkívül diszes aranyozott vászonfedelű kötésben.
Fedelén „PETŐFI“ aranyozott dombornyomásu arc-
képével.

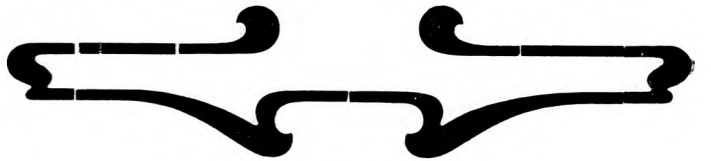
Á r a 2 korona 40 fillér.

Megrendelhető a kiadónál:

Hegedüs és Sándor

könyvkiadóhivatalában

D E B R E C E N B E N.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

**különleges diszkötésben jubili-
leumokra.**

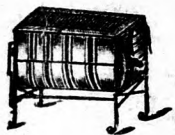
Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószéken
vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emlék-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban, levéltári okmánytartók.*

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweizeri és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetű vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

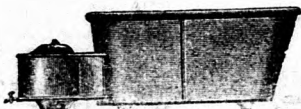
Lőporáruda.

Ujdonság!

Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

Kénes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye
Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.
Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelőség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a torayot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyű járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdu és Biharvár-megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. m. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajduszentpál, Balmazújváros, Püspökkladány, Nádudvar, Debrecen, Mikeszentpál, Pétervárad, N. Szalonta, N. B. Bajom, N. Leta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Füzeggyarma, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Árpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Binárdioszeg, Kesztörcs, Szakál, stb.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt Harmoniumot vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hangszer készítőjétől, legújabb Harmonium árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bérmentve küld Reményi Harmonium osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

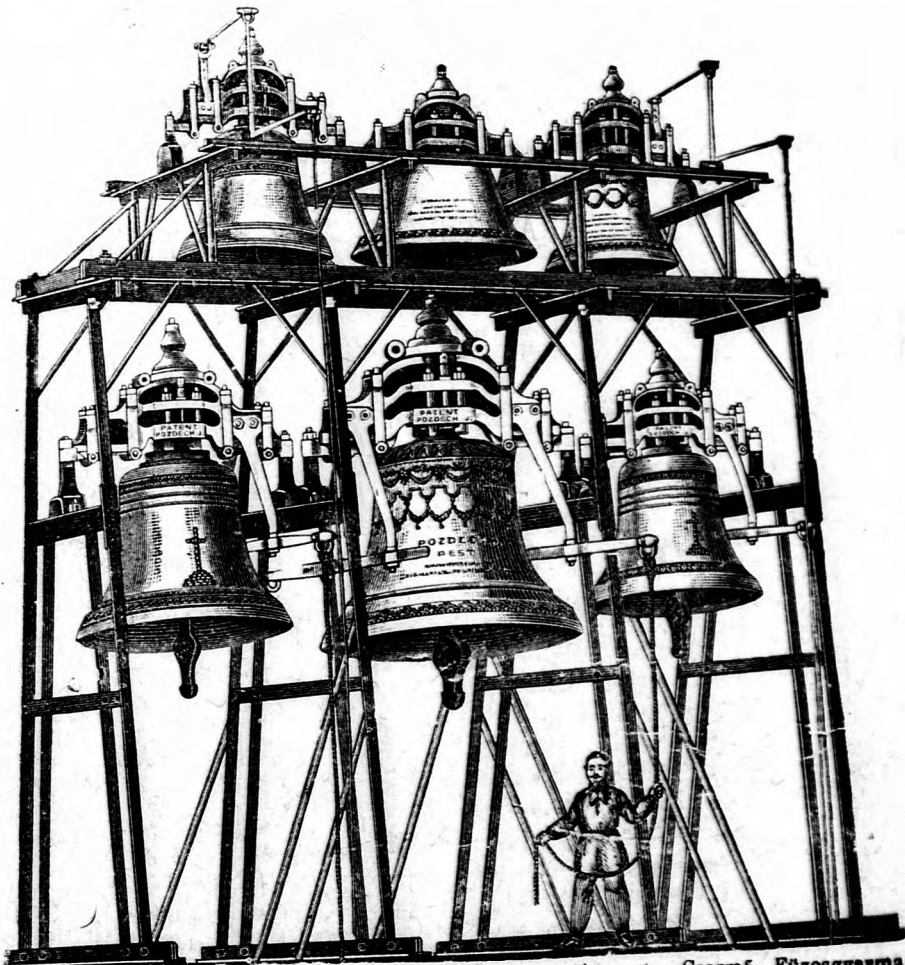
Ezen választók a legjobb iskolai és templomi használatra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja teljesen azonos az Orgona hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomabbig a legolcsóbb gyári áron.

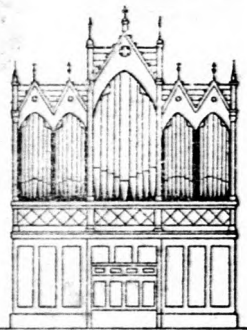
Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelőség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a torayot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyű járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

Rieger Ottó

villamos gépekkel berendezett és a kir. udvar orgonagyára. **Hazánk legnagyobb orgonájának a király orgonájának** (koronázási templom) alkotója.

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikus) tartós nemes hangú orgonákat szállít 37 év óta 1600 orgonát szállított, közte a

„Király orgonáját”

amely mű ezidő szerint **Hazánk legnagyobb orgonája**. 16 változatú villanorgóra berendezve. Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltebb árban teljesít.

Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ércöntődéje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. **Kitünő jó hang és tartóságaért több évi jótállás.**

Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lodítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasárványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre való kitérését, avagy azoknak esekely fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségtérítések kívánatra
ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precízen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat
átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országgh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel” (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel”, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel” (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitünő hangú és szerkezetű, főleg a legújabb légnyomatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig **700-nál több új orgona** lett szállítva. Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszésszerű rajz és változat összeállításával rendelésre készülnek.

Arjegyék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.